

עליו רוצך

כרת בראשית יורה

3

1) יורה דעה סי' קצ"ד

בראשית (א, א)

במשנה פ"ד דסנהדרין אימא "למה נברא האדם יחידי, שכל המקיים גפס אחד מישראל כאלו קיים עולם מלא", ובספרי"ק צ"ב ישראל מדייק בל' המהנה כי העיקר הוא הנפש. הכל מנינים כי הולת גוף מסכנה הוא דבר גדול, פיקוח נפש הוא דבר שהכל מזוהים לעשותו, אבל המשנה מדגיש נפש אחת, שבעת שמנינים יראה שמים ננפש האדם הרי הוא כאלו קיים עולם מלא. בספר בית ישראל מצוהר כי בכל הפרשה אנו למידין כי דבר זה, שזריכים להשמדל להכניס יראה שמים ותורה לאחרים, ונברא בעו"ה הפרשה לפי דבריו.

התורה שבכתב מתחילה באות ב', "בראשית". המשנה, שהיא התורה שבעל פה, מתחילה באות מ', שכן כך מתחילה מסכת ברכות, המסכת הראשונה שבמשנה: "מאימתי קורין את שמע בערבית".... האות הראשונה בתורה שבכתב בצירוף האות הראשונה בתורה שבעל פה יוצרות את המילה: "בם". "ודברת בם".... וכך דרשו חז"ל בגמרא מסכת יומא (דף יט): "ודברת בם, בם יש לך רשות לדבר, ולא בדברים אחרים". עיקר דבורו של האדם, צריך להיות בדברי תורה!

בראשית (א, א)

פעם אחת, ישב הגאון רבי אליהו מוילנא בסעודת פדיון הבן. שאל אחד המסובים את הגאון: מובא בספרי קבלה, שכל מצוות התורה רמוזות בפרשת בראשית. אם כן, יאמר נא רבנו, היכן מצינו בפרשת בראשית רמז למצוות פדיון הבן? נענה הגאון מיד ואמר: מצוה זו מוזכרת בראשי התיבות של המילה: "בראשית": בן ראשון אחר שלושים יום תפדה.

שמן האור ה'ע

2

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (א:א)

מלבד כל הפירושים, אפשר לפרש כבפשוטו מלת בראשית, דהיינו עם ראשית, דהיינו הב' הוי כסניף, דנתן הקב"ה הכח בבריאה שיכול כל אדם להתחיל מחדש כהתחלת בריאתו וכשמתחילים ללמוד החומש עוד הפעם ולאחר החגים כדאי לציין שיתחיל עם אותו כוח של ראשית והיינו לא להתאכזב במה שהי' עד עכשיו ולהתחיל כאילו זהו ראשית וגם באותו התלהבות שהי' נהג בתחילה. וידועים דברי הירושלמי (חגיגה פ"ג) וכן במדרשים דלמה התחיל בבית ולא באלף, וכמו שמצאנו בתרגום השבעים של תלמי המלך שמסרו לו, א-לקים ברא בראשית, אלא דבי"ת יש בו ברכה משא"כ אלף הוא ארור וקללה. והדברים צריכים ביאור, ובקיצור נראה דהעיקר שידע האדם שכל חייו תלויים בכ' היינו בהכרח שצריך לעזור לשני וגם שהוא יצטרך לשני ובוזו הוי ברכה, משא"כ מי שחייו חיי אל"ף, היינו אני ואפסי ואין אני זקוק לשני ולא יתערב עם אחר, אז הוי קללה, ורק לתלמי שייך לומר חיים באל"ף, וע"ז ג"כ י"ל בראשית דברא הקב"ה עולמו בכח שיכול האדם להתחיל מחדש ולראות שטוב לו חיים של ב' עם אחיו שג"כ נברא בצלם א-לקים.

בפרשתינו אנו למידין ענין פתוי הנחש, והעונש הגדול שנענש עבור זה שהסית את האדם לאכול מעץ הדעת, ומדה טובה מרובה, אם יוכלין להסית אדם לבוא לידי חטא, הלא בודאי שיש כח לבני ישראל להביא יראה שמים לתוך השני, אם יש יכולת להשפיע על אדם לעשות דבר לא טוב, או ארמדה טובה מרובה, מסייעין מן השמים למי שרוצה להכניס יהדות ויראת שמים לתוך השני, ומדה טובה מרובה אם הנחש הביא מימה והעדר חיים, כמה חיים אדם כזה הביא לעולם, בעת שמשפיע על אחרים ומביא לתוכם קצת יהדות.

שמעתי אומרים בשם קדמון, למה הלצ של האדם הוא על צד שמאל, הלא ימין הוא לעולם החשוב יותר, והלא הלצ הוא עיקר חיות האדם, ומצוהר כי לצ האדם אינו בצביל עמו, אלא הוא בצביל הזולת, להרגיש צערו של חבירו ולאהוב הזולת, ולכן הלצ צד שמאל, כי הוא לימין האדם האחר, שזה חכלית כל האדם, והוא צאמת צד היותר חשוב שהוא ימין.

אמרנו חז"ל במס' ברכות (ד), שדוד המלך ע"ה אמר לא חסיד אני, אני ידי מלוכלכות צדס לעהר אשה לבעלה, ופי' בספרים הכונה שהי' עסוק לקרצ לביה ונשמות נגי' להשי"ת, שהוריד עמו להלכלך של בני אדם, אנשים שנכחו האלופי של עולם, ונשאר מהם רק "דס" מחיבת אדם, דכ" (משל"ט"ו כ"ח) "ונרגן מפריד אלופ", שמפריד אלופו של עולם, ודוד המלך ע"ה הורה הדין להספיל עמו לאנשים כאלה ולהגביה להשי"ת, ואשה לבעלה הכונה נסת ישראל

3) כ"ק ואל"ף
שם ע"ק ו"ן

אם הוא אינו חושש לכבוד עצמו יש לו לחוש
 לכבוד חצירו, דכ' נסיפא דקרא דמוח
 אלקים עשה אותו, "לפי שרואה דמות חצירו
 ואינו רואה דמות עצמו", ומה הכונה במילים
 אלו של הדעת זקנים, ופי' הצנית ישראל כי
הכונה כי אין אדם רואה נגעיו עצמו, אבל
באשר הוא עושה עם חצירו, ע"י חצירו גם
הוא יחייב. הפלא ופלא, האדם עצמו נתקרב
 להשי"ת יותר ע"י מה שמקרב חצירו ומשפיע
 על חצירו יראה שמים. ויסוד זה מצוה דדברי
 הרה"ק ר' הענין מאלכסנדר ז"ע, שאמר על
 מה דכ' אלל נעמי כשדברה לרות (רות א' י"ח)
 "ותרא כי מחאמנת היא", שהכונה על נעמי
 בעלמה, כי ע"י שהשפיע לרות נעשה היא
 מחאמנת, נעשה היא בעלמה חוק יותר, וכן
 הוא בכל פעם, ע"י השפעה על הזולת,
 נעשים יותר מחוק. וזה הרמז לאחר פרשת
 קין שאמר השומר אחי אנכי, אמרה תורה
 שזה הדרך אינו נכון, רק זה ספר תולדות
 אדם, שצריך לחוש לכבוד חצירו, ולהשפיע
 עליו.

הוא אמר "השומר אחי אנכי", אבל כנראה
 אין זה טענה נכונה, רק צריך להיות
 שומר אחיו, כל בני ישראל הם אחים זה לזה,
 וצריך האדם לדע כי יש לו אחריות על
 אחיו, ואין יכול לפטור עצמו בטענה של
 השומר אחי אנכי.

אחד פרשת קין כמיז "זה ספר תולדות
 אדם", ואיחא בתו"ב (קדושים פ"ד)
 ואהצת לרעך כמוך אר"ע זה כלל גדול
 במורה, בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם
 כלל גדול יותר, ופי' הדעת זקנים בפרשתנו,
 כי מר"ע שמעיין רק כמוך, מה דעלך סני
 לחצרך לא תעביד, אבל בן עזאי אמר שאף

(4) ע"ס

"בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ". וברש"י: "אמר רבי
 יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ'החדש הנה ל'כס',
 ומה טעם פתח בבראשית, משום 'כח מעשיו הגיד לעמו', שלא יאמרו
 אומות העולם ליסטים אתם" וכו'.

(5)

החדש נבדל מהשבת בזה שהוא תהליך טבעי: מולד הלבנה, חיסור
 הלבנה, מילוי הלבנה — כל אלה חזיונות טבעיים, ואף חלוקת החודש
 לשלושים יום טבעית היא. מה שאין כן השבת וחלוקת השבוע לשבעה
 ימים, שהיא או הסכמית, לנוחיות האדם, או קדושה עליונה.

תורה
 ומוצאים

וכשהתורה ציוותה שגם החיים הטבעיים יהיו מקודשים וטהורים,
 אומרים אומות העולם "ליסטים אתם". תורה ותפילה וכיוצא, מקומם
 בבתי כנסיות ובתי מדרשות, ולא בחיים ובעולם, בחיים החילוניים
 ובעולם הגשמי, ואתם "מסיגים את גבולנו". ולכן, אף על פי שבעצם
 היתה התורה צריכה להתחיל מ'החדש הנה ל'כס', שזהו היסוד של כל
 התורה, לקדש ולטהר אף את ה"חודש", העולם הטבעי, פתחה
 ב"בראשית ברא", משום "כח מעשיו הגיד לעמו". הכח של כל דבר הוא
 מהותו ועצמותו. מהו ה"כח" של השולחן, למשל? להסב עליו ולאכול,
 או להשתמש שאר שימושים המתאימים לו. מהו "כחו" של הכסא?
 לשבת עליו. אם יאמר אדם כי הכסא נועד בשביל לעמוד על גביו
 ולהגיע להשעון התלוי כדי לתקנו, או שהשעון של זהב נועד כדי
 למשכנו בהלוואה — אפשר שצדק במקצת, כלימור: אמנם אפשר
 להשתמש בהם לצרכים "צדדיים" אלה, אבל לא לשם כך נועדו, ולא
 זה "כחם ומהותם".

16

מעשה בראשית, בריאת העולם, אפשר להשתמש בהם לשם כמה
 וכמה צרכים, וליהנות מהם בכל מיני הנאות, בהיתר ובאיסור, אבל "כח
 מעשיו הגיד לעמו". "מגיד דבריו לעקב, תקו ומשפטיו לישראל, לא עשה
 כן לכל־גוי יושפטים בל־יודעים". "כח מעשיו" הוא לגלות ולפרסם כי
 "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ועל ידי כך לטהר
 ולקדש את העולם ולבוא ל'החדש הנה ל'כס'.

(6)

כח ה' (9)

ל יכחק (8)

וכל שיח השדה טרם יהיה כארץ וגו' כי לא המטיר ה' א' על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה (ב.ה.) וברש"י: ובג' שכתוב ותוצא הארץ לא יצאו אלא על פתח הקרקע עמדו עד יום ו' ולמה כי לא המטיר ומה טעם לא המטיר לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתן של גשמים וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים. הנה זה יסוד בבריאה כולה שאין נותנים שום דבר בלא תפלה, והוא אמנם חידוש וגילוי גדול בענין התפלה, וכשנענין בשטחיות הספורים בתורה נראה ברור זה הסוד. הנה לנו האבות הק' ולא השיגו שום דבר בלא תפלה. ויאמר אברהם ה"א מה תתן לי ואנכי הולך ערירי. ושרי עקרה אין לה ולד. ולא ניתן לה אלא בתפלה. וכן ביצחק ורבקה. ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו, הרבה והפציר בתפלה. וכן בלאה ורחל. וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה. עד שאמרה ליעקב הבה לי בנים וגו', (ואם כי יעקב אמר לה התחת א' אנכי מ"מ די לנו בהה"א של רחל). וכן אמרה להלן וגם שמע בקלי, ובלא תפלה לא היו משיגות כלום. וכן בישק מצינו אצלו כמה פעמים תפלותיו לה'. בצרת עשו. בצרת שכם, ובצרת יוסף ובנימין. והכי לא הנה להם לאבות ולאמהות הק' דייכותים במה שיושעו?! ואעפ"כ לא בא אליהם כלום בלא תפלה. ומה לנו יותר מזה, הלא כל גאולה מצרים אשר כבר הונסחו עליה, ושבע ה' על זה לאברהם ליעצק וליעקב, ואף על פי כן הנה נאמר וישמע א' את נאקתם, ובלא תפלה לא היו בגאולים. וכן במעשה העגל. וכן במרגלים, וכן בקרת, הכל לא נושעו אלא דוקא על ידי תפלה. להשתומם נורא, איך שכן החקקה כל הבריאה מעיקר יצירתה, שהכל על פתח הקרקע יעמוד, ולא יצמח ולא יינתן כלום, לא הישג של גשמיות, ולא הישג של רוחניות עד יבא האדם והוא מפתח הקרקע יקחם, ובמה הוא לוקחם? — הלא הוא בתפלה. ומה שמצינו כל הנברא בעולם והנס ברשותו של האדם. הנה הם רק התחלת הדברים ומושכלות הראשונות המצטרכים לאדם כדי שעל ידיהם יכיר שעליו להתפלל עליהם, ואחרי תפלותיו אז יתנו לו באמת, ובלעדיהן לא יתנו לו ולא יגיעו לו כלום, כי כן יסוד מוסד הוא, שאין נותנים שום דבר, אלא על האדם בעצמו ליקח אותם, ובמה? — בתפלה.

הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע. איחא במדרש (כ"י. כא. ה) כהדין קמצא דלבושיה מיניה וביה. והענין י"ל דבהתחלה הבריאה נכרא האדם ישר וכמו שאמרה"כ בקהלת (ו. כט) כי האלהים עשה את האדם ישר וזהו כקשו חשבותו רכים, דאע"ג דגם בעת שנכרא ניתן להאדם כח הבחירה לעשות כפי רצונו ובחירתו או לטוב או להיפך חלילה. אבל בטבעו בעצמו לא היה לו התשוקה להמשך להרע מצד עצמו אם לא בהסתה ופיתוי של אחרים שמחוי לגופו וכמו שהיה דהנחש פיתה והטעה אותם. אבל כאדם עצמו לא היה לו תשוקה להרע יותר מלהטוב וזהו שנקרא עשה את האדם ישר דהיה ישר. והנה אמרו חז"ל (שבח קמ"א) כשבא נחש על חוה הטיל בה זיהמא דהכוונה דהזוהמא נכנסה אל תוך האדם והאדם מעצמו יש לכת החומר שלו הנטיה והתשוקה להרע ושוב א"צ לאחרים שמחוי לגופו שידחווהו, וזהו שדרשו הן האדם היה כאחד ממנו כהדין קמצא דלבושיה מיניה וביה דבהתחלה היו בו שני כחות מופרדים דבטבעו היה לו התשוקה לטוב והתשוקה להרע היה חוץ ממנו ואח"כ נתחברו בו כעצם שני הכחות כאחת דהטוב והרע הם בו כעצם. וזהו כוונתם דלבושיה מיניה וביה. ועי"ז הוכבדה העבודה על האדם והוא עלול לחטא אחר כי עתה הוא לו מלחמת עצמו עם עצמו שבתחילה היה לו להלחם עם אחר שחוי ממנו ועכשיו נצרך להלחם עם עצמו, וזהו שאמרה"כ (תהלים לה. ד) אין שלום בעצמי מפני חטאתי דבעצמו אין לו שלום רק מלחמה עם היצור והתשוקה הקבועה בו כעצמו:

ויש להסביר עוד דבריש מסכת נדה (ב. א) תנן שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן והלל אומר מפקידה לפקידה ואפילו לימים הרבה ומפרש בגמרא טעמא דשמאי קסבר העמיד אשה על חזקתה, והלל כי אמרינן אוקמה אחזקתה כגון ספק נגע ספק לא נגע אבל אשה כיון דמגופה קחזיא לא אמרינן אוקמה אחזקתה, וע"ש בפירש"י דעלולה לראות ועיין עוד שם בתוס'. ויש לומר דהחילוק של הגמרא כך הוא דאם הספק אם הטומאה נגע בהכרח יש להכרח חזקת טהרה כיון דלהכרח מצד עצמו אין בו שום צד טומאה והספק הוא אם באה לו טומאה מבחוי שלא מעצמתו אבל באשה כיון דהטומאה באה לה מעצמה לא שייך בה סכרא דחזקת טהרה, ואפילו לפמ"ש רש"י הטעם דהחמירו באשה משום דעלולה לראות מ"מ הרי ההכרח דגם בעלולה לראות מ"מ וזו אמרים בה חזקת טהרה אי לא תך טומא דמגופה קחזיא דהרי חזינן דהגמרא אמרה טעמא זה ובע"כ דזהו עיקר הסכרא שהחמירו בה וזו לאו דחזיא מגופה היו מוקמינן לה אחזקת הן האדם קודם החטא אע"ג דהיה לו הנחיות לחטוא מ"מ היה לו חזקת טהרה וחזקת כשנות דהטומאה באה לו מבחוי ולא מגופה או"י אחר החטא כבר אבד חזקת כשירות דחז"ל וזו דהחטא בא לו מטבעו ומצד עצמו ועל כן יין ישלחו ידו ואכל כו':

וזהו ביאור מה שאמרו חז"ל (מובא ברש"י להלן כח. יז) על יעקב אבינו "שנעקר הר המוריה ובה לכאן וכו' וזהו ויפגע במקום ואם תאמר וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם — איהו לא יהיב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו ומן השמים יעכבוהו? איהו עד חרון אזל וכו' כי מטא לחרון אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו? ייב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ". הנה אמרו "איהו לא יהיב לביה ומן השמים יעכבוהו"!! ומדוע לא? ודאי כי היה ראוי וזכאי להשיג כל מה שהשיג שם גם בלעדי תפלתו, בזכויותיו לא חסרו לו כלום, ומדוע איפוא לא עכבוהו באמת מן השמים? אלא הוא הענין שאמרנו, שכן היא המדה, שאין נותנים שום דבר אלא האדם בעצמו עליו ליקח אותם, ולולא יהיב דעתיה להתפלל לא היה משיג אמנם כלום.

ואמנם תפלה היא היא ודאי הפועלת והנותנת לאדם הכל. הנה רחל אמרה "נפתולי אלהים נפתלתי עם אחותי גם יכולתי". וברש"י "נתעקשתי והפצרתי פצירות ונפתולים הרבה למקום להיות שוה לאחותי גם יכולתי הסכים על ידי". נורא למתבונן, כי על ידי התעקשות ופצירות כאלו אמנם מובטחים להשיג את המבוקש, ומוכרח כביכול ליתנו לה. כי כן רצה ה' וכן ברא כי כן תהא דרך הטבע ברוחניות. וכן משרע"ה הלא התפלל ארבעים יום שלמים עד שנענה, ולא עכבוהו שום דבר, אף כי ביום ראשון לא נענה, וכן בשני, וכן כל הימים, יום אחר יום. עד יום השלושים ותשעה, עד שסוכ"ס ביום הארבעים הנה נענה. אלא שכן ודאי הוא סודה של תפלה, היא הבוקעת ועולה בוקעת ויורדת ולוקחת מתנות לאדם. והוא אגודת י"ל, דברכות ל"ב: א"ר אלעזר גדולה תפלה יותר ממעשים טובים שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממה שהבינו אעפ"כ לא נענה אלא בתפלה שנאמר (דברים ג) אל תוסף דבר אלי וסמך ליה עלה ראש הפסגה. יתבונן נא האדם בכל האמור בהכרח של תפלה, ובאשרה הגדול, כי מובטח הוא ודאי בטוב הוצאותיה.

ב', ד'. אלה תולדות השמים והארץ
בהכרואם.

10
א"ל
א"ר

ו"ל המדרש [בראשית רבה פ"ב אות
י"א]: ר' אליעזר ור' יהושע, ר' אליעזר אומר
כל מה שיש בשמים ברייתו מן השמים כל
מה שיש בארץ ברייתו מן הארץ כו' ר'
יהושע אומר כל מה שיש בשמים ובארץ אין
ברייתו אלא מן השמים עכ"ל. והנה יש
כדפוסים אחרים של המדרש רבה שבו נכתב
ר' אלעזר אומר וכו', אבל נראה דצ"ל כמו
שהוא אצלנו, דר' אליעזר הוא בר פלוגתיה
של ר' יהושע אבל ר' אלעזר הוא תלמידו של
ר' עקיבא ואיך יקדימו לר' יהושע, וכיון
שכן נ"ל דפליגי לשיטתייהו, דהנה בביצה
(דף ט"ו ע"ב) איתא: ר' אליעזר אומר אין לו
לאדם כיו"ט אלא או אוכל ושותה או יושב
ושונה ר' יהושע אומר חלקו חציו לה'
והנה ביאור מחלוקת התנאים שם הוא, דהנה אם נתקור בשורש
המועדים שנצטוו בני ישראל לשמור נראה
דבאמת יש בכל יום טוב טעמים שונים,
ולמשל חג הפסח נקבע כזכר ליציאת מצרים
וגלוי שכינה בתפארתה, וכל המצוות שאנו
מקיימין בו הם זכר לחרות האומה כמובן
הרוחני, ואף על פי כן הדגישה התורה כמה
פעמים כי "חג האביב" הוא, כלומר שקמת
התבואה כבר במילואה ועושים יו"ט כשז"ל
זה, וכן סוכות שכתורה נקבע הטעם לזכר
עניי כבוד, וכן בארו חז"ל כי עיקר שמחת
החג היא מה שזכינו לכפרה גמורה
ביהכ"פ⁶⁷, ואעפ"כ הוא נקרא בתורה [שמות
כ"ג פט"ז] גם בשם "חג האסיף", וכן חג
השבועות — שהוא זמן מתן תורתנו —
מכל מקום נקרא בתורה [שם] בשם "חג
הקציר", וכן גם הדינים: שבפסח דנים על
התבואה ובעצרת על הפירות ובסוכות על
המים [ראש השנה דף ט"ז ע"א], הלא אלו
הם דברים השייכים לגוף ולא לרוח,
ולכאורה אין שום שייכות ביניהם⁶⁸, כי או
שנאמר שהטעם הוא רוחני או שהוא גשמי,
ועל נקודה זו סוכבת המחלוקת בין רבי
אליעזר ורבי יהושע:

ר' אליעזר סובר שכל אחד יכול לבחור
איזה חלק מהשמחה הוא חוגג, דאם רצה
יכול האדם לתפוס את השמחה הרוחנית
וקרוב ושונה, ואם רצה הוא יכול לחגוג את
השמחה הגשמית ויושב ואוכל — אבל
שניהם אינם משלימים זה את זה, והיינו
משום עשייתו היא דכל מה שבשמים

ברייתו בשמים וכל מה שבארץ ברייתו מן
הארץ ואין לערבב ביניהם, אבל ר' יהושע
סובר שגם החלק הארצי שמימי ניהוה,
ובאכילה ובשתיה ג"כ יש צד רוחני, ולכן
יכול לחלוק את החג חציו לכם וחציו לה'
ואין בזה שום סתירה, והיינו משום שכל
שברייתו בשמים ובארץ ג"כ ברייתו מן
השמים, דהכל שמימי הוא, ואם נעמיק יותר
אפשר לומר דמחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע
[בבא מציעא דף נ"ט ע"ב] אם משגיחין בבת
אין קול כנגד סברת החכמים נמי תלויה בזה⁶⁹,
ודו"ק.

ובזה יש לבאר גם את מחלוקת התנאים
במדרש ריש הפרשה [פרשה א' אות ט"ו].
ו"ל המדרש: בית שמאי ובית הלל, ב"ש
אומרים השמים נבראו תחלה ואח"כ נבראת
הארץ ובה"א הארץ נבראת תחלה ואח"כ
השמים כו' א"ר שמעון בן יוחאי תמיה אני
האיך נחלקו אבות העולם ב"ש ובה"א על
בריית שמים וארץ, אלא שאני אומר שניהם
לא נבראו אלא כאלפס וכסויה עכ"ל. ונראה
שב"ש ובה"א נחלקו עם רשב"י באותה
מחלוקת שנחלקו בה ר' אליעזר ור' יהושע
הנ"ל, דב"ש ובה"א פליגי רק מי קדם בזמן
למי — הרוחניות או הגשמיות, אבל לדעת
שניהם הרי הם שני חלקים מחולקין, וע"ז
תמה רשב"י: והלא אין זה אלא כאלפס
וכסויה שאי אפשר לחלק ולהפריד זה מזה
ואין הכסוי בלא האלפס כלום וכן אין
שלמות האלפס בלא הכסוי, והיינו כשיטת ר'
יהושע שהגשמיות והרוחניות מעורבבין זה
בזה.

[והנה מלבד דעות אלו מביא המדרש
עוד דעתו של ר' אלעזר ב"ר שמעון, וז"ל:
א"ר אלעזר ב"ר שמעון אם כדעת אבא למה
פעמים שהוא מקדים ארץ לשמים ופעמים
שהוא מקדים שמים לארץ אלא מלמד
שניהם שקולין זה כזה עכ"ל המדרש.
נראה ביאור הדברים, דמתוך המשל שנקט
רשב"י הבין ר"א בנו כי סוף סוף העיקר הוא
האלפס, והיינו הארץ, והשמים אינם אלא
כתיקון להארץ — כי תכלית היצירה הוא
האדם ואפילו העולמות העליונים, השמים,
אינן אלא לצורך האדם, ועל זה הוא מקשה
דא"כ מדוע לפעמים מקדים הכתוב שמים

5

11
no

הנפש נמצא בתוך הגוף ואינה ממלאה כל הגוף אלא שיש לה מדור בתוכו אבל אינה מעורבת עם הגוף, ולפיכך כשהוצרכו להמציא להם מחוקק הוצרכו לברות שנולד על ידי רוח — דעל ידי בשר אי אפשר להם לצייר שיצא קדושה מבעלי חומר. משא"כ בתורה"ק ספרה התורה כי הלך איש מבית לוי ולקח את בת לוי וגו'. והנה בהלכה אנו רואין כי שלמי העכו"ם עולות מ"ט דלבו לשמים. והיינו שא"א לעצו"ם להבין איך יתכן שיאכלו הבשר ויהיה זה קרבן של קדושה. אבל בישראל אמרינן כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. וזהו ביאור מאמרם כפסחים [דף ס"ח ע"ב]: הכל [בין ר"א ובין ר"י הנ"ל] מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מ"ט יום שניתנה בו תורה הוא, דלכאורה אדרבה אפילו לר' יהושע הו"ל בעצרת להיות יושב ושונה דהלא יום שניתנה בו תורה הוא, אבל לפי"מ שבארתי הרי זו חידושה התורה דגם הגוף שייך לתורה, וזהו צריך להוכיח על ידי אכילתו.

ולפיכך צמצתה התורה כל הענינים שבנפש ורוח ונשמה גם לגוף שימצא קורת רוח, וכדהבאתי לעיל מהשלשה רגלים ששמחת הרוחניות והגשמיות מעורבת בכל בהם, והיינו שכל חלקי האדם ישתתפו בכל רגל ורגל והכל מטעם זה.

לארץ ולפעמים ארץ לשמים, ולכן דעתו היא כי שניהם שקולין הם ויש צורך גם בעליונים, והיינו שהעולמות כרוכין ואדוקין זה בזה ויש לכל אחד תכלית שאין דעתנו יכולה להשיגה. ונראה שזה הוא גם ביאור המדרש [פרשה ט' אות ג'] על הפסוק וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. וז"ל המדרש: רבי יוחנן אמר מלך בשר ודם בונה פלטין מביט בעליונים ראה אחת ובתחתונים ראה אחת אבל הקב"ה מביט בעליונים ובתחתונים ראה אחת עכ"ל. וביאור הדבר, שהוקשה להם לשון וירא אלקים גו' והנה טוב, כי לשון זה מצינו רק כשהדבר בא לידי גמרו ותכליתו — וכדכתב המדרש לעיל [פרשה ד' אות ו'] דמהאי טעמא לא נאמר וירא אלקים כי טוב ביום שני משום שעדיין לא נגמרה מלאכת המים, וא"כ מה ראה הקב"ה שהחליט כי טוב הוא, וביארו דהראייה קאי על ההרכבה של כל הבריאה כולה, והיינו הרכבת הבריאה גם זה הוא ענין חדש, והבן זה.

והנה יש מחלוקת עיקרית בין ישראל לעמים⁷⁰, דלדידן הנפש והגוף יש להם קשור סינטטי — וכמו שביאר הרמב"ן להלן [ב' פ"ז] בפסוק דויפח באפיו נשמת חיים שגם הגוף נתעלה על ידי הנשמה, וכן פירשו הפרשנים על הפסוק לא ידון רוחי גו' בשגם הוא בשר, כלומר שגם הרוח נעשה לבשר, והיינו דעל ידי ההרכבה נעשה האדם למין בריה חדשה, אבל העכו"ם אומרים כי

2)